

Література:

1. Запесоцкий А.С. Гуманитарное образование и проблемы духовной безопасности // Педагогика. - 2002. - № 2. - С. 3-9.
2. Корнетов Г.Б. Феномен образования // Магистр. - 2001. - № 1. -С. 19-32.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М.: Политиздат, 1975.
4. Запесоцкий А.С. Психокультурные механизмы образовательной Деятельности // Известия Российской академии образования. - 2001. - IV» 1. - С. 59-62.
5. Концепция структуры и содержания общего среднего образования (в 12-летней школе): Проект // Образование в современной школе. -2000.-№2.-С. 3-6.

У статті звертаємо увагу на необхідність формування валеологічної компетентності майбутніх учителів у процесі фізичного виховання.

Ключові слова: валеологія, активність, педагогічна освіта.

Учебно-познавательная активность студентов в контексте валеологических задач педагогического образования. Борис Максимчук. В статье обращаем внимание на необходимость формирования валеологической компетентности будущих учителей в процессе физического воспитания.

Ключевые слова: валеология, активность, педагогическое образование.

Educational and cognitive activity of students in the context valeological objectives of teacher education. Boris Maksymchuk. In the gender pay attention to the necessity of forming valeological competence of future teachers in the process of physical education.

Keywords: valueology, activity, teacher education.

УДК 378.016:796

І.А. Максимчук
м. Вінниця, Україна

ОСНОВНІ ЗНАННЯ Й УМІННЯ ФАХІВЦЯ ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Постановка проблеми. Для виконання необхідних функцій педагогічної роботи фахівець галузі фізичної культури та спорту повинен володіти визначеною системою знарядь праці, головними з яких є знання й уміння.

Аналіз попередніх досліджень. Знання вчителя, його ерудиція – один із компонентів педагогічної майстерності. А. Макаренко говорив, що учні вибачать своїм учителям і суворість і сухість, але не вибачать поганого знання своєї справи. Чим ширше обсяг знань вчителя а, отже, чим вище його загальний культурний рівень, тим повноцінніше його уміння. «Ми можемо рівно стільки, скільки знаємо», - говорив Ф. Бекон.

Метою цієї статті є звернути увагу на необхідність формування основних знань і умінь фахівців галузі фізичної культури та спорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Структуру знань майбутнього фахівця галузі фізичної культури та спорту складають суспільно-політичні, психолого-педагогічні, медико-біологічні і спеціальні знання.

Суспільно-політичні знання є теоретичною основою світогляду фахівця, методологічною базою його професійних і спеціальних знань [1].

Психолого-педагогічні знання визначають рівень професійної підготовки фахівця, від якого залежить успіх навчання, виховання й оздоровлення учнів. Учитель, який організовує спортивно-масову роботу частіше, ніж інші працівники школи, буває в тісному контакті з учнями, особливо в позаурочний час. Щоб успішно керувати поведінкою учня в ці, так звані вільні години, педагогу необхідно виявляти велике мистецтво проникнення у внутрішній світ дитини, розуміти її, що неможливо без знання дитячої психології. Вказуючи на велике значення психології для педагогічної діяльності, К. Ушинський вважав педагогіку

прикладною психологією. Ту ж думку підкреслював засновник вітчизняної науки про фізичне виховання П. Лесгафт: науково освічений педагог неодмінно повинен бути психологом.

Своєрідність об'єкта педагогічної діяльності – особистості учня – полягає в тому, що він розвивається не в прямій залежності від педагогічних впливів, а за законами розвитку психіки. Тому шлях до правильних педагогічних засобів і методів лежить через вивчення психіки учня. Знання її служить орієнтиром у підборі навчального матеріалу, методів навчання і виховання. Щоб індивідуалізувати навчання, педагог повинний мати солідну психологічну підготовку. Вивчення психології учнів змушує вчителя критично ставитися і до себе, спрямовувати зусилля на самовиховання потрібних якостей. Без гарного знання дитячої психології педагогічна майстерність просто неможлива. Фахівець, який організовує спортивно-масову роботу повинен бути досить досвідченим і в психології спорту. Досвідчені вчителі називають психологію самою «робочою» дисципліною. В міру оволодіння педагогічною майстерністю всі знання фахівців поступово знаходять психологічне висвітлення [5].

Знання предметів *медико-біологічного* циклу – анатомії, біомеханіки, хімії, фізіології, гігієни, лікарського контролю і лікувальної фізкультури – складає специфічну особливість структури знань організатора спортивно-масової роботи. Воно забезпечує наукову підготовку вчителя й обґрунтування методики спортивно-педагогічної роботи з учнями. Ці знання дозволяють учителю грамотно впливати фізичними вправами на організм школярів з урахуванням вікових і статевих відмінностей, стану здоров'я і рівня підготовленості [3].

Спеціальні знання – теорія і методика фізичного виховання і спортивних дисциплін – є свого роду прикладним «виходом» загальної теоретичної підготовки фахівця до організації спортивно-масової роботи. Помічено, що в деяких учителів спостерігається перевага теоретичних знань над методичними. Не малу роль тут відіграє недостатність знань з психології навчання і виховання учнів.

Педагогічна професія висуває підвищені вимоги і до загальноосвітньої підготовки вчителя. Загальна освіта визначає рівень культури педагога і є інтелектуальною основою для якісного засвоєння професійних і спеціальних знань. Установлено, що ефективність праці поряд із профільною підготовкою працівників значно зумовлена рівнем його загальної культури. Ґрунтовна загальнонаукова база забезпечує довготривалість професійних знань фахівців, допомагає їм легше звикати до нового соціального середовища, швидше опановувати індивідуальним стилем роботи.

Однак, лише самі знання не визначають ще педагогічної кваліфікації. Знання діють лише в тому випадку, якщо учитель уміє користуватися ними в практичній діяльності. А знати і застосовувати ті чи інші знання на практиці – це не одне і те ж саме. Педагогічна майстерність розглядається як єдність наукових знань і високорозвинених умінь, насамперед професійних. «Знати, щоб уміти» - така думка більшості опитаних учителів про співвідношення знань і умінь про практику фізкультурної роботи. Якість і рівень умінь багато в чому залежать від того, якою мірою вони спираються на вимоги наукової теорії. Знання свого предмета, біології і психології дітей і відповідне вміле застосування їх на ділі характерні для майстрів фізкультурно-педагогічної праці.

Зміст професійних умінь фахівця в організації спортивно-масової роботи складає специфічні рухові і власне педагогічні уміння. До першого належить як мінімум володіння технікою фізичних вправ шкільної програми та вибраного виду спорту. Ці уміння можна віднести до так званої педагогічної техніки, за допомогою якої вчитель передає знання учням (демонстрація вправи, допомога, страховка).

Педагогічна техніка вчителя різноманітна. «Для мене в моїй практиці, як і для вас, багатьох досвідчених учителів, такі «дрібниці» стали вирішальними: як стояти, як сидіти, як піднятися зі стільця через стіл, як підвищити голос, посміхнутися, як подивитися. Нас цьому ніхто не учив, а цьому можна і потрібно учити, і в цьому є і повинна бути велика майстерність. Тут ми зіштовхуємося з тією галуззю, що усім відома в драматичному чи навіть у балетному мистецтві: це мистецтво постановки голосу, мистецтво тону, погляду, повороту. Усе це потрібно, і без цього не може бути гарного вихователя. І є багато таких ознак

майстерності, прямих звичок, засобів, що кожний педагог, кожен вихователь повинен знати».

Надзвичайно важливим елементом педагогічної техніки є виразна мова. Фахівець, який організовує спортивно-масову роботу часто дає учням розпорядження, команди, накази. Сила їхнього впливу визначається не тільки тим, що говорить педагог, але і тим, як він це говорить. «Я став справжнім майстром, - згадує А. Макаренко, - тільки тоді, коли навчився говорити «йди сюди» з 15-20 відтінками, коли навчився давати 20 нюансів у постановці обличчя, фігури, голосу. І тоді я не боявся, що хтось до мене не підійде чи не відчує того, що потрібно».

У педагогічних уміннях учителя при організації спортивно-масової роботи синтезуються теоретичні знання і практичні дії. До них належать уміння планувати фізичне виховання учнів, організувати фізкультурну роботу, налагоджувати ділові взаємини з учасниками навчально-виховного процесу, аналізувати результати своєї праці з метою творчого удосконалювання наступної діяльності [4].

У плануванні фізичного виховання учнів відзначимо дві сторони: педагогічну і технічну. Перша пов'язана з добором і композицією змісту предмета фізкультури, проектуванням і побудовою діяльності школярів і вчителя, друга – з підготовкою матеріально-спортивної бази для успішної реалізації проєктів. У педагогічних уміннях проєктувального характеру особливо важливими є прогностичні, що дозволяють учителю передбачати можливі труднощі школярів і тим самим попередити їх. Для фахівця галузі фізичної культури та спорту важливо й уміння планувати свій час: навряд чи є інша категорія вчителів, у яких службовий час було б настільки нерегламентованим. Тільки вміння планувати свій час, учитель у стані допомогти учням-спортсменам оптимально розподілити навчальні і тренувальні заняття.

До організаторських умінь учителя належить уміння сполучати різні форми занять учнів, керувати не тільки своєю діяльністю, але і діяльністю всього педагогічного колективу. Необхідно вміти спостерігати, аналізувати, виявляти й актуалізувати потенційні можливості учнів; керувати своїм психологічним станом; педагогічно дієво виражати своє ставлення до вихованців, заражати і заряджати їх своєю енергією і впевненістю.

Організаторські вміння вчителя доповнюються комунікативними вміннями з налагодженню ділових контактів з учнями і колегами по роботі. Найважливішим тут є вміння проникати у внутрішній світ дитини, розуміти її і бути зрозумілим, вільно поводитися зі школярами, вносити в колектив бадьорість, життєрадісність, створювати гарні взаємини.

Педагогічна майстерність не може розвиватися без дослідницьких умінь, основу яких складає аналіз усього процесу навчально-виховної роботи, а також творче удосконалення її. Якщо вчитель не піддає свою працю ґрунтовному аналізу, то досвід, що накопичується, згодом здобуває визначену частку професійної відсталості. Якщо ж молодий педагог не аналізує свою діяльність, то він швидко забуває засвоєні у вузі наукові положення, пристосовується до чужих методів і виявляється не в змозі виробити власний, індивідуальний стиль роботи.

Вивчення фізкультурно-педагогічної практики показує, що молоді вчителі більше уваги приділяють плануванню, організації навчально-виховного процесу, фізичному навчанню і вихованню учнів і менше виробляють у себе уміння проводити оздоровчі заходи і виховувати школярів морально. Досвідчені вчителі віддають перевагу власне педагогічним умінням, розглядаючи специфічні рухові дії як матеріал для вирішення загальних педагогічних проблем.

У педагогічній роботі велике значення часом мають різні вміння, що не є обов'язковим атрибутом професії. Фахівцю галузі фізичної культури та спорту часто доводиться організовувати і проводити різні збори, свята, змагання, керувати туристськими походами, працювати в спортивно-оздоровчих таборах [3]. Тут дуже важливе уміння малювати, фотографувати, грати на музичних інструментах, танцювати, майструвати. Особливо необхідні універсальні вміння сільському вчителю, тому що в селі процес виховання учнів в основному залежить від роботи загальноосвітньої школи. Ці вміння служать істотним доповненням у формуванні індивідуального стилю роботи педагога.

Висновки. Теоретичні знання і основані на них педагогічні уміння – це головний, об'єктивний зміст учительської професії. Майстри своєї справи не просто щось знають і вміють, вони володіють високим мистецтвом навчання і виховання. Мистецтво успішно формується і проявляється лише за наявності і достатньому розвитку у педагога професійно важливих якостей особистості.

Література:

1. Виленский М.Я., Сафин Р.С. Профессиональная направленность физического воспитания студентов педагогических специальностей. – М.: Высшая школа, 1989. – 159 с.
2. Євгенєва Л.Я., Земцова І.І., Бринзак В.П. Особливості підготовки студентів по курсу «Медико-біологічні основи фізичної культури» //Матеріали першої республіканської наукової конференції «Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури та спорту в Україні». – Луцьк: Надстир'я, 1994. – С. 73.
3. Морозов О.В. Анализ физкультурно-оздоровительной и спортивно-массовой работы в пионерском лагере/ Научные основы подъема массовости и эффективности физкультуры и спорта: Сборник научных трудов/ Под ред. Н.А. Пономарева.- Л.,1982.- с. 6-7
4. Петунии О. В. Формирование профессионального мастерства учителя физкультуры: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2114 «Физ. воспитание». — М.: Просвещение, 1980.—112 с.
5. Яремчук С.В. Формування професійно-психологічної спрямованості особистості майбутнього вчителя: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.07 / Український державний педагогічний університет ім.М.П.Драгоманова. – К., 1999. – 20 с.

У статті висвітлена структура знань й умінь фахівця галузі фізичної культури та спорту. Зокрема розглядаються суспільно-політичні, психолого-педагогічні, медико-біологічні і спеціальні знання.

Ключові слова: компоненти педагогічної роботи, фізична культура та спорт.

В статтє освещена структура знаний и умений специалиста отрасли физической культуры и спорта. В частности рассматриваются общественно-политические, психолого-педагогические, медико-биологические и специальные знания.

Ключевые слова: компоненты педагогической работы, физическая культура и спорт.

In the article the structure of knowledge and skills of the specialist field of physical culture and sports. In particular, consider social, psychological, educational, medical and biological expertise.

Keywords: components of pedagogical work, physical culture and sport.